

Základy etiky

- doc. PhLic. Ing. Peter Mlynarčík, PhD. SDB
- VŠZaSP sv. Alžbety, n.o. Bratislava
- Ústav Božieho milosrdenstva, Žilina

Cieľ predmetu

- *Vedomosti*: Osvojiť si základné etické pojmy a princípy.
- *Zručnosti*: Schopnosť rozlišovať medzi mravnými a právnymi normami.
- Orientovať sa v aktuálnych etických problémoch.
- *Kompetencie*: Spôsobilosť diskutovať o etických problémoch a dilemách, analyzovať problémy, hľadať alternatívy, uvedomiť si dôsledky jednotlivých alternatív a urobiť rozhodnutie.

Osnova predmetu

- Základné etické pojmy a princípy
- Premeny etiky v dejinách – starovek, kresťanstvo, novovek, súčasnosť
- Predmet a metóda etiky
- Zákony a mravná norma
- Základné etické modely
- Dejinný pohľad na etiku – Grécko, novovek, súčasnosť
- Etika biblických náboženstiev
- Úvod do bioetiky – definície, oblasti skúmania a smery riešenia
- Bioetické problémy: Umelý potrat • Regulácia plodnosti – antikoncepcia, prirodzené metódy • Umelé oplodnenie • Génové technológie • Eutanázia a humanizácia smrti • Trest smrti
- Etická dilema

Záverečné hodnotenie

- **Samostatná práca**

FULA, M. 2010. *Úvod do bioetiky*. Žilina: VŠ ZaSP sv. Alžbety. 119 s. ISBN 978-80-8074-105-1.

Téma: Dilematická situácia (problém) v mojom živote

Spracovať v **bioetický problém**, nad ktorým som sa zamýšľal/a (riešil /a):
(1) popis, (2) eticky prijateľné riešenie, (3) eticky neprijateľné riešenie

Vypracovanie zaslať najneskôr 2 dni pred skúškou na e-mail:

mlynarcik@za.sanet.sk

Rozsah 1 ns, titulná strana – škola, pracovisko, meno študenta (skupina), rok

- **Záverečný test (a,b,c)**

- Aktívna účasť

Literatúra:

- IŽOLD J.: 2010. *Základy etiky*. Žilina: VŠ ZaSP sv. Alžbety. 139 s. ISBN 978-80-8074-129-7.
- FULA, M. 2010. *Úvod do bioetiky*. Žilina: VŠ ZaSP sv. Alžbety. 119 s. ISBN 978-80-8074-105-1.
- MÁTEL, A. a kol. 2010. *Etika sociálnej práce*. Bratislava : VŠ ZaSP sv. Alžbety, 2010. (2.vyd.2012)
- ANZENBACHER, A.: 1994. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 1994.
- OLIVAR, R. R. 1992.: *Etická výchova*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992.
- ŠIPR, K. – ŠIPROVÁ, H.: 1995. *Přirozené a spolehlivé plánování rodičovství*. Brno: Gloria, 1995.
- LUKASOVÁ, E.: 2006. *I tvoje utrpení má smysl. Logoterapeutická útěcha v krizi*. Brno: Cesta, 2006.
- Časopis: Medicínska etika&bioetika <https://bioethics-sk.eu/%C4%8Dasopis-meb>

Základné etické pojmy a princípy

Definícia etiky, morálky

- **Filozofická etika** alebo **morálna filozofia** je tá časť filozofie, ktorá študuje morálny život človeka, čiže jeho slobodné konanie z celkovej perspektívy s cieľom odhaliť jeho najhlbšie a najuniverzálnejšie aspekty.
- **Spontánne morálne poznanie** je integrálnou časťou morálneho života, je podstatnou dimenziou ľudskej existencie.
- **Morálna teológia** sa okrem rozumu opiera aj o svetlo viery vychádzajúce z Božieho zjavenia.
- **Pozitívne vedy** skúmajú morálne skutočnosti (psychológia, sociológia, soc. práca, kultúrna antropológia) svojou špecifickou perspektívou a záujmami.

Etymológia - etika a morálka

Gr. *ethos* = miesto spoločného bývania, obyčaje spojené so spoločným bývaním.

Spôsob správania sa, postoje a myslenie osôb.

Gr. *ethos* = lat. *mos* = zvyk, obyčaj pravidlo postojov a správania sa, vlastnosť.

Staroslov. *norv* = všeobecne prijímané, vhodné.

- **Mrav** – ustálený spôsob alebo zvyklosť spoločenského správania.

Mravnosť – spôsob správania v súlade so všeobecne uznávanými normami alebo svedomím.

Morálka – systém pravidiel a noriem, ktoré určujú správanie a konanie ľudí. (Na rozdiel od nej Etika skúma pôvod a podstatu morálnych pravidiel).

Etymológia - etika a morálka

- **Svedomie**

Etymologicky: gr. *syneidesis* = posudzovanie, pohľad na niečo., lat. *conscientia* = vnímanie, znalosť, vnútornú skúsenosť.

Vecne:

V širšom zmysle = schopnosť ľudského ducha poznať mravné hodnoty, príkazy, zákony.

V užšom zmysle = použitie zákonov, príkazov pre vlastné konanie.

Úloha – pred činom: varovať, dovoľovať, prikazovať/zakazovať, - po čine: chváliť/karhať

Vyhýbanie omylom – potreba formácie svedomia a nadobúdanie cností

Premeny etiky

- **Starovek:**

Morálny problém sa definoval ako hľadanie šťastia (*eudaimonía, beatitudo*).

Morálna otázka sa už bezprostredne týka hodnotenia konania.

Šťastný život spočíva v živote podľa cností.

Sloboda = *autarkia* – samostatnosť, sebestačnosť

- Morálny poriadok nie je spoločenský poriadok.

- **Kresťanstvo:**

Morálna norma = *Boží príkaz* a chápanie spásy ako eschatologického daru, ktorý sa naplní mimo času konania.

Sloboda = možnosť voliť si medzi dobrom a zlom.

Cnosť = odovzdanie sa Bohu. Závisí od skutkov – svedectva.

Premeny etiky

- **Novovek:**

Morálka – redukovaná na *povinnosť*.

Morálna teória má zabezpečiť jednotlivcovi poznanie normy, *bez potreby odvolávania sa na autoritu* – tradíciu.

Etika sa snaží *oddeliť osobné svedomie od spoločenského* ethosu.

Ideál *tolerancie* a teória *prirodzeného práva*.

- V dôsledku trhového hospodárstva sa však oddelila identita subjektu od jeho sociálnej funkcie.
- mentalita prírodných vied =
- Vzťah ku skutočnosti stratí symbolický charakter a nadobudne charakter čisto technický, utilitaristický.

Premeny etiky

- **Súčasnosť:**

Morálka = konkrétny život podľa tradícií

Etika = teória popisujúca morálku.

- Potreba znova premyslieť sociálne pravidlá bez odvolania sa na náboženstvo

Definovanie *ľudských práv*

Vznik *sociálno-politických ideológií*

- Autonómny, slobodný človek môže vyrásť práve vďaka silnej kultúrnej podpore, hlavne zo strany *rodiny* – dnes rodina iba emocionálnu úlohu.
- Veľká spoločnosť – spoločnosť práce, ekonomiky, kultúry, politiky – pre svoj chod potrebuje *spoločný konsenzus* ohľadom noriem. Preto ten veľký „návrat k etike“.
- Kríza morálneho svedomia – všetko skúsiť, konzumizmus, oddelenie práce a voľného času, kultúra obrazu – a dejinnosť.

Predmet etiky

- *Celá šírka ľudského života* - jeho vonkajšok (práca, rozprávanie) i vnútro (láska, nenávisť, túžba).
- *Zodpovednosť* znamená, že človek môže odpovedať, prečo konal ako konal, lebo on je autorom svojho činu, on je jeho princípom.
- Prostredníctvom *slobodného konania* sa formuje sám človek, stáva sa dobrým, alebo zlým - v absolútnom slova zmysle.
- *Morálne dobro* na rozdiel od technického dobra je dobrom osoby, týka sa jej posledného cieľa, celkovej vydarenosti jej života, jej posledného šťastia.
- **Materiálnym predmetom** filozofickej etiky je slobodné ľudské konanie.
- **Formálnym predmetom** je morálnosť ľudských činov – uhol pohľadu. Každý ľudský skutok môžem posúdiť z morálneho hľadiska, či ma robí dobrým alebo zlým.

Metóda

- Vo filozofickej etike je potrebné:
 - vždy pozeráť na svoju morálnu *skúsenosť* a hľadať odpovede v morálnych *filozofiách*,
 - na otázky morálnych *filozofií* hľadať odpovede vo svojej morálnej *skúsenosti*.
- Do 13. storočia vychádzali z takej morálnej praxe, ako sa predstavovala v *literárnych dielach*, v gréckych tragédiách, v biblických príbehoch a rozpravách.
- Od 14. storočia začal prevažovať *právnický prístup* a *faktografický prístup* - podobne ako ku všetkým faktom v prírode.

Metóda

- Aby človek našiel svoju identitu, musí vyrozprávať svoje *dejiny*.
- Morálna filozofia je druhom reflexie.
- Medzi morálnou *skúsenosťou* a *etikou* sa tak tvorí vitálny, *interpretačný kruh*.
- Etika ako veda ponúka *univerzálne* a *nevyhnutné* pravdy.
- Pr.: Lekárska veda učí ako sa liečia choroby človeka, nie ako treba liečiť tohto konkrétneho pacienta.
- Aj v náhodnej (kontingentnej a variabilnej) skutočnosti ako sú ľudské činy môžeme nájsť ich univerzálne dôvody!
- Napr. to, čo prislúcha pojmu spravodlivosti sa nemení.

Zákony a mravná norma

- **Zákon** (gr. *nómos*, lat. *lex*) – princíp má rôzny význam:
 1. Právny – všeobecne záväzná norma správania vymáhaná štátom
 2. Náboženský – regulatívny princíp sveta (Pr. *Drahmasútrach* –hindu), alebo posvätné texty (nový, starý zákon –kresťan, thóra– judaizmus)
 3. Vedecký – prírodná pravidelnosť (Pr. Zachovania energie)
 4. Morálny – záväzok morálneho konania (Pr. Boží príkaz, príkaz rozumu)
- **Prirodzený zákon** – požiadavka morálneho konania na základe prirodzenosti (*natura, nasci* = narodiť sa) – duchovná povaha človeka.
 - Je objektívne nemenný, univerzálny (Pr.: „konaj dobro, vyhýbaj sa zlu“)
- **Pozitívny zákon** – právne normy vytvorené človekom

Zákony a mravná norma

- **Civilné právo (štátu) – morálny poriadok:**
 - Majú rovnaký základ v prirodzenom práve →
 - Prepojenosť zákonných noriem a morálneho poriadku – všeobecné princípy: spravodlivosti, spoločného dobra (Pr. Daňové zákony)
 - Dnes *politika* priamo reguluje iba zákonodarstvo – nie morálku (oddelenie od náboženstva a morálky) →
 - Reguluje iba najnevyhnutnejšie morálne normy, odhliada od osobnej morálky a sústreďuje sa na spoločenské aspekty (sociálna spravodlivosť).

Zákony a mravná norma

- **Mravná norma – právna norma - rozdiely:**
 - Logika: právna norma sleduje cieľ – užitočnosť / mravná norma reguluje správanie v konkrétnej situácii – umožňuje urobiť výnimku z predpisu
 - (Pr. Dopravné predpisy zabezpečujú bezpečnosť a plynulosť premávky, ale v kolíznej situácii poruším predpis a vyhnem sa zrážke s iným vozidlom)
 - Právna norma reguluje vonkajšie správanie/ mravná norma reguluje intencionálne správanie (úmysel)
 - (Pr.: Dodržiavanie sľubu (zmluvy) je spravodlivé. Ak vrátenie zbrane môže spôsobiť v danej situácii smrť – nesmiem ju z morálneho hľadiska vrátiť).(Ižod, 2010)

Dejiny etiky

Náboženská etika

Základné etické modely

- Špecifikujeme päť základných etických figúr:
 1. etika ako **hľadanie dobrého života** (Aristoteles, Tomáš);
 2. etika ako *hľadanie zákona*, ktorý treba zachovávať (Ockham, kazuistika, Kant);
 3. etika ako hľadanie *pravidiel sociálnej spolupráce* (Hobbes, Rawls);
 4. etika ako *vysvetlenie ľudského správania* (Hume, sociologický pozitivizmus);
 5. etika ako *vytváranie dobrého stavu vecí* (utilitarizmus, konsekvencializmus, proporcionalizmus).
- Σ Prvá perspektíva neredukuje morálnu skúsenosť a je schopná zahrnúť oprávnené požiadavky iných perspektív.

Dejinný pohľad na etiku - Grécko

- **Etika v starovekom Grécku**
- **Obdobia:**
 1. Protoeticé (8.-5. st. pr. Kr.): základy občianskych čností
 2. Klasické – etické teórie (5.-4. st.pr.Kr): Sokrates, Platón, Aristotelés, Kynici, Kyrénci
 3. Helenizmus (3.st –rok 30 pr.Kr.): Epikurejci, Stoici
 4. Neskorý stoicizmus, kresťanstvo (1. st.)

Dejinný pohľad na etiku

- Hedonizmus Kyrénskej a Epikurejskej školy

Gr. *hedoné* = pôžitok

Kyrénska škola **ARISTIPPOS** (+355 pr.Kr.) – zmysel života v jednotlivých okamžitých rozkošiach tela. Slasť sa má ovládať.

Epikurejská škola **EPIKURO**S (+270 pr.Kr.) – zmyslom je dosiahnuť trvácú slasť v pokojnom ladení života. Praktický rozum (*phronésis* - *φρόνησις*) – užitočnosť/škodlivosť, pôžitok/bolesť

Carpe diem = využi deň (k niečomu dobrému)

Σ hedonizmus je egoistický. Vplyv na rímskych básnikov a anglických utilitaristov.

Dejinný pohľad na etiku - Grécko

- Kynická škola **DIOGENÉS** (+323 pr. Kr.) – ideál: „nič nežiadať - nič nepotrebovať „ (skromnosť potulného psa).

Cnosť – nie slasť.

- Hippokrates (460-370 pr. Kr.) – lekár, ostrov Kós, profesijná etika: **prísaha**.

- Sokrates (+399 pr. Kr.) – objektívnosť mravných noriem určených rozumom – nositeľ duša. Poznanie dobra v konaní – cnosť.

Metóda – maieutický dialóg

„Poznaj sám seba“.

- Platón (427-347 pr.Kr.) – dôkaz nesmrteľnosti duše.

Dokonalosť = víťazstvo rozumu nad telom.

Dejinný pohľad na etiku - Grécko

- **ARISTOTELES** (384-322 pr. Kr.) – zakladateľ etiky.

Etika Nikomachova – blaženosť spočíva v konaní riadenom rozumom.

Najvyššie dobro určuje konkrétne konanie v praxi.

„Etické cnosti“ = ovládnutie žiadostivosti rozumom.

- Získame opakovaním cnostných skutkov (hudobník, športovec).

„Dianoetické cnosti“ – zdokonaľujú dušu:

1. rozumnosť (*phrónesis*) – poznať dobro a zlo.

2. múdrosť (*sophía*) - metafyzické poznanie (kontempláciou).

- Správna miera

(Pr. Lakomstvo - Štedrosť - Márnotratnosť)

Dejinný pohľad na etiku - Grécko

- Stoická škola (+262 pr.Kr.) – dosiahnutie blaženosti závisí od autonómneho rozhodnutia človeka a od snahy sa mravne zdokonaľovať.

Apatia - ἀπάθεια (apatheia) - duševný pokoj, necitlivosť a nezávislosť na afektoch (ako Kynici).

Činy – konanie:

Morálne dokonalé (filozof) ↔ Morálne chybné.

Vhodné (povinnosti) ← žiadajú zákony.

Zákony = odraz večného zákona ← Logos.

LUCIUS ANNAEUS SENECA (+ 65)

Objavil „svedomie“ (*conscientia*) = základná duchovná, morálna sila (mimo vonkajšieho hodnotenia).

Objavil „vôľu“ (*voluntas*) – odlišná od intelektu

Dejinný pohľad na etiku - novovek

- Novoveké teórie etiky

- **Empirická etika** (Francis Bacon, Thomas Hobbes, John Locke, David Hume).

Empíria = skúsenosť- jediný zdroj poznania

Konanie človeka je determinované prostredím, preto jeho sloboda rozhodovať sa je obmedzená.

Konanie: stimul (pôsobenie zvonku) → reakcia (proti- pôsobenie konajúceho) → výsledok (účinnok).

Thomas Hobbes (1588-1679) – prirodzený stav – „vojna všetkých proti všetkým“ = nehatená sloboda → potreba vzniku štátu = obmedzenie človeka.

John Locke (1632-1704) – základné neporušiteľné práva človeka: právo na život, slobodu a majetok

David Hume (1711-1776) – altruistická etika priateľstva

Dejinný pohľad na etiku - súčasnosť

- **Utilitaristická etika**

lat. *utilitas* = úžitok, *utile* = užitočný.

Jeremy Bentham (1748-1832) – „čo najviac šťastia pre čo najviac ľudí“-
aditívny utilitarizmus.

John Stuart Mill (1806-1873) – obetovať vlastné dobro pre dobro
ostatných – len keď to prináša úžitok.

Meradlom je dobro ako dôsledok konania – konsekvencionalizmus.

Konanie pre čo najväčší súhrn dobra- agregatívny utilitarizmus.

- **Pragmatizmus** – gr. *pragma* = konanie, činnosť.

William James (1824-1910) – dobro konania – podľa výsledkov, „cash
value“.

John Dewey (1859-1952) – dobro konania pri dosahovaní rastu a vývoja.

Dejinný pohľad na etiku - súčasnosť

- **Deontologická etika** – gr. *deon estin* = musí byť, povinnosť.

Stoici, **Immanuel Kant** (1724-1804) – základný princíp: kategorický imperatív:

„Konaj vždy s dobrým úmyslom“.

„Si povinný pomôcť!“

= formálny príkaz praktického rozumu – autonómny s absolútnou záväznosťou.

Obsah dostáva z konkrétnej situácie.

Σ mravný formalizmus

Etika: → absolútna → formálna (Kant)

→ materiálna = realistická (Scheler).

→ relatívna

Dejinný pohľad na etiku - súčasnosť

- **Etika kritického racionalizmu**

- **Karl Popper** (1902-1994): „ja sa môžem mýliť, ty môžeš mať pravdu, my spoločne azda pravdu nájdeme.“

Tam, kde na seba narážajú rôzne záujmy a požiadavky, je možné argumentovať a dosiahnuť kompromis, ktorý je prijateľný pre väčšinu, ak nie pre všetkých.

- **Diskurzívna** (komunikatívna) etika

- Karl- Otto Apel (1922-), Jürgen Habermas (1929-)

Racionálne zdôvodnenie univerzálnych etických pravidiel – argumentatívny intersubjektívny diskurz.

Dejinný pohľad na etiku - súčasnosť

- **Analytická etika (metaetika)**

- Analýza mravného jazyka po stránke lingvistickej, (syntaktickej, sémantickej, logickej a pragmatickej).
- Zakladatelia: Gottlob Frege (1848-1925), George Edward Moore (1873-1958), Bertrand A. W. Russel (1872-1970), Ludwig Wittgenstein (1889-1951).
- Heterogénnosť jednotlivých smerov:
- **Morálny intuitivizmus** (George E. Moore) = pravdivosť – pomocou mravnej *intuície*.
- **Etický naturalizmus** -R. B. Perry (1876-1957), C. I. Lewis (1883-1964) = empirické skúmanie morálky.

Dejinný pohľad na etiku - súčasnosť

- **Emotivizmus** - A. J. Ayer (1910-1989), Ch. L. Stevenson (1908-1979)..) = význam mravných výrokov tvoria mravné emócie.
 - **Univerzálny preskriptivizmus** -R. M. Hare (1919-2002)= popiera objektívnu pravdivosť morálky, vety sú predpisujúce a rozkazujúce.
 - **Teórie rečových aktov** -J.L. Austin (1911-1960), P. F. Strawson (1919-2006) = hovorenie má aj povahu konania.
- Σ Každá z teórií má určitú pravdivostnú hodnotu, ale žiadna nie úplnú.

Etika biblických náboženstiev

- **Židovská etika**

Základ 5 Mojžišových kníh = „Thórah“.

- Dekalóg= centrum eticko-právneho poriadku.

Vzťah jednotlivca k Bohu a blížnemu.

Základom je zmluva medzi Bohom a vyvoleným národom.

- **Kresťanská etika**

V centre - osoba Ježiša Krista z Nazareta – nadväzuje na Tóru.

Revolúcia: 1. Radikálna interpretácia príkazu lásky (k nepriateľom), 2.

Požiadavka novej morálky (blahoslavenstvá), 3. Idea Božieho kráľovstva (Bud'te dokonalí ako nebeský Otec).

- Milosrdenstvo pred prikázaním - viera pred morálkou.

- Silnejší sociálny tón.

Etika biblických náboženstiev

- Imperatív univerzálnej lásky: milovať Boha celým srdcom a svojho blížneho ako seba samého (→ láska k nepriateľom).
- Ranno-kresťanská etika – spisy sv. Pavla.
- **Sv. Augustín Aurelius z Hippo** (354-430) – blaženosť v službe a oddanosti Bohu (poznatie a láska).
- **Sv. Tomáš Akvinský** (1225-1274) – racionálny základ kresťanskej etiky.

Prirodzený zákon - má účasť na večnom zákone v človeku.

- Ukazujem ako jednať v súlade s prirodzenosťou.

Etika biblických náboženstiev

- **Protestantská etika**
- **Martin Luther** (1483-1546) – ospravedlnenie pred Bohom iba z viery (*Sola fides*), lebo ľudské konania je hriešne (egoistické) → etika iba vo vzťahu k človeku – bez priameho vzťahu k Bohu.
- **Karl Barth** (1886-1968) – ochrana života.

Život je najvyššie dobro = Boží dar.

Ľudský život je úverom.

- **Dietrich Bonhoeffer** (1906-1945) – dobro.

Sociálna etika: Právo na telesný život- základné. Výzva k praktizovaniu dobra.

Σ Morálny život je naplnením ľudskosti, pre ktorú boli ľudia stvorení.

Úvod do bioetiky

Definície

- Etymologicky:

Bioetika (gr. *bios* = život + *ethos*) – morálka života. Etika, ktorá sa zaoberá otázkami života človeka ako takého.

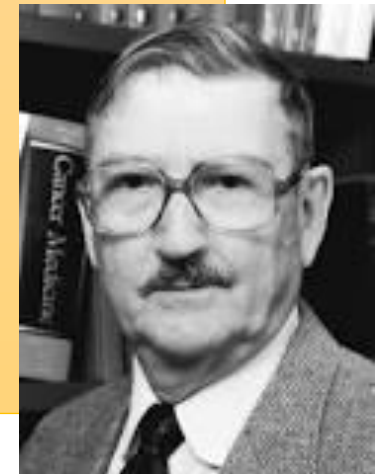
- Vecne:

Bioetika je časť aplikovanej etiky na pomedzí medicíny a filozofie. Skúma etické problémy v lekárskej praxi aj vo výskume.

Def.: Systematické štúdium ľudského správania v oblasti vied o živote a zdraví, skúmaných vo svetle morálnych hodnôt a princípov.“

Vznik – 60.-70. roky USA v medicíne.

Zakladateľ **Van Rensselaer Potter** – roku 1971 zaviedol pojem bioetika v publikácii *Bioethics: bridge to the future*.

Oblasti skúmania a smery riešenia

- **Oblasti:**

- ❖ Všeobecná bioetika – skúma filozofické a teologické základy
- ❖ Špeciálna bioetika – skúma konkrétne argumenty biologickej a lekárskej oblasti z hľadiska etických hodnôt (genetika, potrat, eutanázia, trest smrti,...)
- ❖ Klinická bioetika – skúma konkrétne klinické prípady, medicínske terapie v etickej perspektíve.

- **Smery riešenia:**

- Bioetika princípov – prospechu, spravodlivosti, autonómie,
- Bioetika cností – z Aristotelovej antropológie a etiky
- Bioetika v naratívnom štýle – fenomenológia, hermeneutika
- Bioetika osoby – Personalizmus
- Bioetické spiritualita - teológovia

Bioetické problémy

- Umelý potrat
- Regulácia plodnosti – antikoncepcia, prirodzené metódy
- Umelé oplodnenie
- Génové technológie
- Eutanázia a humanizácia smrti
- Trest smrti

Umelý potrat

- Potrat – etymologicky: lat. *abortus* – potrat, vymiznutie, strata - predčasný pôrod od 3. do 7. mesiaca ťarchavosti (synonimický slovník)
- Umelý potrat – vecne: úmyselné ukončenie tehotenstva zabitím a odstránením životaschopného ľudského plodu z matkinho tela po jeho počatí.
- Umelé prerušenie tehotenstva (interrupcia) je zavádzajúci – lepšie umelé ukončenie tehotenstva.
- **Akú hodnotu treba prisúdiť embryu** – plodu človeka?
 - „Embryo má (teda) už od počiatku dôstojnosť vlastnú osobne.“ (DP 5):
 1. *Biolog. hľadisko* – e. má naprogramovaný, spojitý a vnútorne autonómny vývoj.
 2. *Fil. hľadisko* – od počatia je ontologicky (bytostne) prítomná celá hodnota ľudskej osoby: (a) puto telo-duša je podstatné – osoba je vtelený duch; (b) tehotenstvo a autonómny život je jeden existenciálny úkon osoby bez ohľadu na jestvovanie vedomia, či sociálneho uznania

Umelý potrat

- **„Terapeutický“ potrat** – lepšie – ukončenie tehotenstva pre nebezpečenstvo pre život alebo zdravie matky.
- Poznámky pre lepšiu orientáciu ponúka personalistický pohľad na čl.:
 - (a) Základný princíp. Dôstojnosť prináleží rovnakým spôsobom každej ľudskej bytosti a nie je závislá od rodičovského plánu, sociálnej situácie, kultúrneho zázemia či stavu fyzického vývoja (DP 22)
 - (b) Eticky – nejestvuje rovnováha hodnôt (spoločnosť - jednotlivec), ale harmónia a podriadenie spoločenských hodnôt ľudskej osobe (pozerať kvalitatívne, nie kvantitatívne!) → zabitie nevinnej osoby narúša hodnotu celej spoločnosti a každej inej osoby.

Umelý potrat

(c) *Fyzický život je základnou* hodnotou všetkých osobných hodnôt – jeho popretie nabúra všetky hodnoty

(d) Porovnanie *zdravie matky – život dieťaťa* je neadekvátny (dieťa nie je vedľajšie dobro matky) – materstvo prináša aj iné zdravotné riziká...

(e) *Etická povinnosť spoločnosti* – predchádzať rizikovým situáciám v tehotenstve – prenatálna diagnostika je morálne oprávnená, ak sa nespája s neprimeraným rizikom, s cieľom včasného liečenia alebo prijatia dieťaťa takého aké je.

- **Dilematické situácie:** - pokračovanie v tehotenstve spôsobí smrť matky a nezachráni dieťa; - pokračovanie v tehotenstve spôsobí smrť matky, pričom zachráni dieťa

Regulácia plodnosti – antikoncepcia

- Antikoncepcia – lat. *contracepcia* = proti, počatiu – snaha zabrániť možnému počatiu dieťaťa, narušením normálnej funkcie jej reprodukčného ústrojenstva
- Chorobou je neplodnosť – nie plodnosť

Antikoncepčné metódy	Typ	účinok
Bariérová	Kondóm, Pesar	Fyzická prekážka oplodnenia
Prerušovaný styk		Vylúčenie oplodnenia
Sterilizácia	Žien, Mužov	Znefunkčnenie rozmnožovacích funkcií
Vnútromaternicové teliesko		Znemožnenie zahniezdenia plodu
Hormonálna	Tabletky	(a) Neschopnosť počať (b) Neschopnosť donosiť dieťa - potrat

Regulácia plodnosti – antikoncepcia

- Dôvody prečo odmietnuť antikoncepciu (Fula 2010):
 1. Oddeľuje plodivý a spojivý aspekt pohlavného styku – cieľ úplne sa darovať telesne aj duchovne
 2. Narúša zákonitosti ľudskej prirodzenosti – manipulácia s darom plodnosti
 3. Podpora potratovej mentality – syndróm „nechcených detí“
 4. Podpora perverznosti – Freud: pohlavný styk vylučujúci počatie
 5. Rozbíja manželskú lásku – Matka Tereza – chýba bezpodmienečné prijatie
 6. Škodí spoločnosti – eticky – promiskuita
 7. Je proti ekológii – hormonálne zvyšky sa dostávajú cez vodu do potravinového reťazca
 8. Poškodzuje zdravie jedného z manželov

Regulácia plodnosti – prirodzené metódy

- Prirodzené plánovanie rodičovstva (PPR) – alternatíva antikoncepcie (WHO)
 - Druhy:
 - (a) *Kalendárna metóda – Ogino – Knausova* r. 1925 – nízka spoľahlivosť
 - (b) *Billingsova ovulačná metóda* – štúdia WHO – 97,8% účinnosť
 - (c) *Symptotermálna metóda* – najmodernejšia
 - (d) *Teplotná metóda* – meranie bazálnej telesnej teploty
- Všetky vyžadujú spoluprácu manželov

Umelé oplodnenie

- Umelé oplodnenie = **Asistovaná reprodukcia** - medicínske postupy a metódy, pri ktorých dochádza k manipulácii so zárodočnými bunkami alebo s embryami – ich uchovávanie za účelom liečenia neplodnosti ženy alebo muža (český zák 227/2006 Sb o výskume na ľudských embryonálnych bunkách).
- **Etický problém:** Do akej miery má medicínsky zásah charakter terapeutickkej pomoci, alebo sa stane náhradným manipulatívnym úkonom?
- **Druhy:** homogénne (s pohlavnými bunkami manželov) a heterogénne (aspoň jeden mimomanželský darca)

Umelé oplodnenie

- **A. Homogénne:**

- (a) *in-vitro* – v skúmavke – mimotelové oplodnenie

- (b) Umelá *inseminácia* – vnútro-telové oplodnenie

- (c) *in-vitro s náhradnou matkou (surrogate mother)*

- Etické hodnotenie – pozitívne pri použití morálne dovolenej techniky:

- Nemožno použiť technický prostriedok, ktorý by nahradil manželský úkon (§1061 CIC)

- Nemožno oddeliť biologicko-plodivý a duchovný rozmer prokreácie

Umelé oplodnenie

- **B. Heterogénne** – druhy ako u homogénneho
 - (a) *in-vitro* – v skúmavke – mimotelové oplodnenie
 - (b) Umelá *inseminácia* – vnútro-telové oplodnenie
 - (c) *in-vitro s náhradnou matkou (surrogate mother)*
- Etické hodnotenie – heterogénne oplodnenie narúša jednotu a nerozlučiteľnosť manželstva, problém identifikácie dieťaťa s otcom
 - Banky semien – problém biologickej selektivity; problém genetického otcovstva

Génové technológie

- **Génová technológia** - postup vedúci k zmene dedičného materiálu manipuláciou so stavebnými prvkami DNA (kyseliny deoxyribonukleovej).
- **Eugenika** – (gr. dobré narodenie) – geneticky a sociologicky podložená snaha o biologické a sociálne zušľachtenie ľudstva a zlepšenie jeho genofondu (tera peutická, sociálno-genetická) z dôvodu degenerácie.
- **Oblasti GT:** - prenatálna, predimplantačná diagnostika a umelé oplodnenie
 - Génový terapia, manipulácia s ľudským génom
 - Využívanie kmeňových buniek
 - Klonovanie (terapeutické, reprodukčné)

Eutanázia a humanizácia smrti

- **Eutanázia** – etymologicky – (gr. *eu* = dobre, *thanos* = smrť) – dobrá smrť – Francis Bacon (1561-1626) – „ľahká a príjemná smrť“
- Eutanázia – vecne: konanie s úmyslom spôsobiť alebo urýchliť smrť ťažko chorého človeka, ukončiť jeho utrpenie na základe jeho žiadosti.
 - Bezbolestné alebo súcitné usmrtenie trpiaceho alebo toho, o ktorom sa nazdávame, že trpí a môže trpieť v budúcnosti neznesiteľným spôsobom.
 - Nacistické Nemecko (1939-1941) – eliminácia 70.000 fyziky a duševne chorých v rátane 5.000 detí – nazvali ich „životy nehodné života“!
- Dôvody - princípy: (a) autonómia jedinca – domnelé právo *disponovať životom*; (b) neznesiteľnosť a *zbytočnosť bolesti* pri umieraní.

Eutanázia a humanizácia smrti

- **Etické námietky proti eutanázii:**

- Možnosť zneužitia – pacient nie je v stave sa zodpovedne rozhodnúť - Otázna je hranica dobrovoľnej/nedobrovoľnej eutanázie
- Pri dobrej komplexnej starostlivosti – pacienti o eut. nežiadajú (nechýba láska blízkych?)
- Ohrozenie spoločenskej dôvery – strach ísť do nemocnice - Lekár prestáva byť na strane života – môže mu pacient dôverovať?
- Možnosť nezvratného omylu – každý ľudský čin sprevádzajú omyly
- Efekt etického kĺzania (*slipery sloap*) – prekročenie hranice vedie k znižovaniu etických nárokov (Holandsko – postupne aj eutanázia psychicky chorých, existenciálne trpiacich, novorodencov s hendikepom...)

Eutanázia a humanizácia smrti

- **Dystanázia** - *terapeutická tvrdošijnosť* – zadržovanie, oddiaľovanie smrti.
 - Dôvod: dostupnosť lekárskeho prostriedkov pre udržovanie života (lieky, prístroje, financie...) – snaha ich použitia bez ohľadu na pacienta
- **Etické zásady:**
 - *Reverzibilná* kóma – povinnosť použiť všetky dostupné (aj mimoriadne) prostriedky reanimácie
 - *Ireverzibilná* kóma – povinnosť poskytnúť základnú starostlivosť (jedlo a hydratácia), ináč nepredlžovať agóniu (mimoriadnymi prostriedkami)
 - *Klinická* smrť (zastavenie funkcií mozgu – EEG) – odpojenie od reanimačných prístrojov.

Eutanázia a humanizácia smrti

- **Demystifikácia** fyzickej smrti:
 - Znova *integrovat' smrť* do našej kultúry – objaviť zmysel smrti.
 - Smrť vnímať ako *prirodzené završenie* evolučného cyklu človeka (narodenie- rast- dospievanie- zrelý vek- staroba- smrť)
 - Prekonať *mýtus všemohúcnosti vedy* a mýtus nesmrteľnosti
 - Prijat' možnosť **hospicovej a paliatívnej starostlivosti** – (a) zmiernením prejavov choroby – tíšenie bolesti, (b) rešpektom k dôstojnosti pacienta – primeraná informovanosť, (c) s pozornosťou na pacienta a jeho rodinu – nie na umieranie

Trest smrti

- **Trest smrti** - právoplatné zbavenie života, najčastejšie za obzvlášť závažné trestné činy. V Česko-Slovensku bol zrušený v roku 1990
- **Etické zásady legitimujúce TS:**
 - (1) Preventívna a odstrašujúca funkcia proti najťažším deliktom
 - (2) Kompenzačná (retribučná – odplatná) funkcia – nastolenie sociálnej rovnováhy (zločin- trest)
 - (3) Obranná funkcia – chráni bezpečnosť občanov proti delikventom
- Zásada proti TS – 5. prikázanie Desatora – „nezabiješ“!
- Oprávnená obrana jedinca môže mať bočný účinok – smrť účočníka.

Trest smrti

- **Etické argumenty odporcov TS:**

1. Právo na život je základným a neodňateľným právom každého človeka.
2. Spoločnosti neškodí osoba zločinca, ale jeho zločiny – stačí zabrániť aby páchal zločiny.
3. Absolutistická koncepcia štátu – jeho moc nad životom občana – porušuje dôstojnosť človeka.
4. Láska k nepriateľom – evanjeliový princíp.
5. Boh je pánom života – bez výnimky. On žiada obrátenie hriešnika, nie smrť.

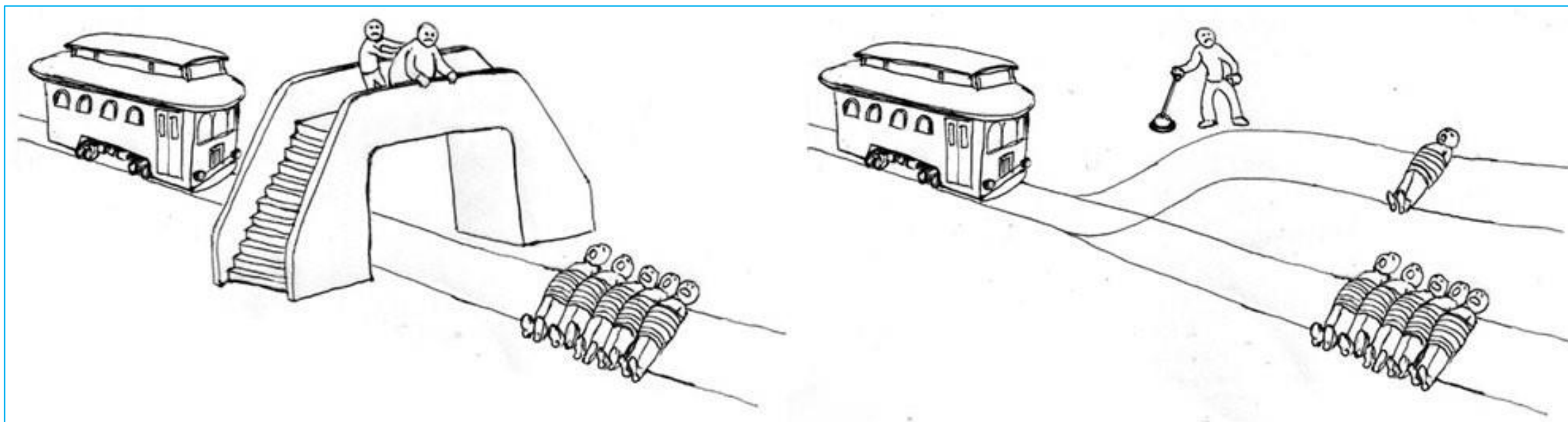
Trest smrti

- **Prevenca delikvencie:**
 - Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť
 - Pozornosť mladým ľuďom z rizikového prostredia (chudoba, komunity na okraji spoločnosti,...)
 - Prevenca závislostí (nelátkových, látkových, obchod a distribúcia drog...)
 - Starostlivosť o problémy v rodinách
 - Ostražitosť voči propagácii násilia v spoločnosti

Etická dilema

Def.: Výber medzi dvomi alebo viacerými neželanými možnosťami.

- **Etický problém** - oproti dileme má dobré riešenie
- Dilemy v bioetike

Ďakujem za pozornosť

